

Thema's

- Basisgedachten;
- Methode (ladder van deel en geheel);
- Kennisleer;
- Ethica.

Basisgedachten

Vreugde door toenemend inzicht. Dit toenemende inzicht is empirisch (de wereld om mij heen); epistemologisch (verdiepende kennis); en inzicht in jezelf. Inzicht ook in politieke gemeenschap. Groei dus en daarmee vrijheid.

Vrijheid. Vrijheid is innerlijke vrijheid – zelfinzicht dat groeit. Bijv. door de Ethica te lezen. Vergelijk ook: ineens begrijp je wat er bedoeld wordt (intuïtie). De persoonlijke vrijheid is 'salus' (heil). Vrijheid is ook een element in een staatkundige gemeenschap. De beide vrijheden staan in een dialectische relatie tot elkaar en veronderstellen elkaar. De levenshouding van Spinoza wordt gekenmerkt door optimisme, bescheidenheid, het besef deel vaneen groter geheel te zijn en realisme in staatkundig opzicht. De samenleving is een botsing van krachten en rationaliteit geeft inzicht in deze botsing, waardoor deze mogelijk hanteerbaar(der) wordt.

Methode

Methode: het zoeken naar oorzaken en dat inzicht verdiepen en verbeteren. De aanname is de causaliteit.

Spinoza is beïnvloed door Hobbes.

Je kunt Spinoza op verschillende manieren interpreteren:

- Natuurkundige interpretatie;
- Mystieke interpretatie;
- Historische interpretatie.

Kennisleer

Wat is waar en hoe komt dat tot stand. Hier is weer sprake van groeiend inzicht langs drie lijnen:

- Imaginatio (opinio): mening hebben, hap- en snap; dwarrelende ervaring; toevallig element;

- Ratio: product van redeneren. Voor Spinoza in eerste plaats wiskundig. Het levert adequate begrippen op, die als helder en welonderscheiden kunnen worden ingezien (waarheids criterium). De kennis van de ratio is ook abstract en algemeen. Hiermee hangt de wetenschappelijke methode samen: het gaat dan om de verhouding heelal – alle dingen (modi).
- Intuïtio: onmiddellijke kennis van de essentie. Groeiend inzicht in onderlinge verbanden. Termen als heelal en firmament. Aan de intuïtio gaat de weging vooraf. Het onmiddellijk inzicht van de intuïtio is geen aanvoelen, maar letterlijk toevallen.

De kennisleer van Spinoza loopt uit op zijn metafysica, zijn substantiebegrip: God of natuur: noodzakelijk, volmaakt, almachtig en alwetend. De enkele dingen (modi) zijn alleen te begrijpen in de samenhang tot dit geheel, waarvoor je een groeiend inzicht nodig hebt. Onze kennis blijft echter inadequaat. Alleen God heeft adequate kennis.

Het groeiend inzicht kun je ook toepassen op de emoties (affecten)!!

Ethica

Vijf boeken (hoofdstukken):

1. God
2. Verstand – geest;
3. Emotie: alles wat ons/je wordt aangedaan;
4. Slavernij en knechtschap;
5. Macht van het verstand.

Het boek kun je zien als een handleiding tot zelfbevrijding.

Het godsbegrip is niet antropomorf zoals in het Christendom. God is ook niet onderscheiden (transcendent) van de werkelijkheid, maar valt er mee samen en is er de essentie van (pantheïsme).

Het godsbegrip aan het begin van de ethica is ook een methodologische kwestie. Het dient als fundament, waarop je een gebouw kunt optrekken (op meetkundige wijze).

Boek 1: God

Dit deel is het metafysische deel: substantie } attributen } modi

De modi zijn niet noodzakelijk. Alles wordt gekenmerkt door een streven naar zelfbehoud en groei; vervolmaking (van de rationele mens) en inzicht in het bestaan (wat inzicht in God is in het besef daarvan een onderdeel te zijn).

Modi zijn 'toevallige' verschijningsvormen van de ene God (Deus sive Natura). Zij voltrekken zijn werkzaamheid. En dan natuurlijk de vraag naar het kwaad. Door God gewild? Inzicht in het kwaad reduceert het.

Alles geschiedt ook zoals het moet zijn (determinisme). Hoe kun je de vrije mens hiermee verbinden? Vrijheid is inzicht in de noodzakelijkheid.

Boek 4 correspondeert met de politieke filosofie van Spinoza.

Schuit is enthousiast over Spinoza en daar al dertig jaar mee bezig en in een perspectief van groei, inzicht en vrijheid. Dat neemt niet weg dat hij zichzelf niet als spinozist beschouwt!

Hans Beuk, 26 november 2014